

Door de tijd heen

De volgende historische gebeurtenissen hebben allemaal te maken met migratie en staan in willekeurige volgorde:

- 1 Afrikanen worden op slavenschepen naar Amerika gebracht om te werken op de katoenplantages in het Zuiden van de Verenigde Staten.
- 2 De bloeiende Griekse stadstaten raken overbevolkt en stichten kolonies in het hele Middellandse Zeegebied.
- 3 Vlak na de Eerste Wereldoorlog verjagen nationalistische Turken de Griekse bevolking uit de kuststeden van Turkije.
- 4 De Industriële Revolutie in de Verenigde Staten brengt een massale immigratie van Ieren, Oost-Europese Joden en Italianen op gang.
- 5 Germaanse stammen trekken vanuit Oost-Europa het West-Romeinse Rijk binnen, waarna dit uiteenvalt.
- 6 Duitsland verliest de Tweede Wereldoorlog, miljoenen Duitstaligen worden verdreven uit Rusland, Polen, Tsjechië, enz.

- 2p 1 Zet deze zes historische gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en Oudheid

Gebruik bron 1.

Dit kleitablet kan niet afkomstig zijn uit een samenleving van jagers-verzamelaars.

- 2p 2 Geef daarvoor twee argumenten.

De oudste grote stedelijke gemeenschappen ontstonden bij grote rivieren.

- 3p 3 Noem een voorbeeld van zo'n stedelijke gemeenschap en leg daarmee uit waarom deze stedelijke gemeenschappen juist bij rivieren ontstonden.

Gebruik bron 2.

Stel: je doet onderzoek naar de omvang van het Romeinse Rijk en je vindt deze bron. Je stelt vast dat je met deze tekst:

- **wel** de omvang van het Romeinse Rijk kunt onderzoeken, maar
- **niet** de reacties van de door de Romeinen veroverde volken op hun onderwerping.

- 4p 4 Leg beide uitspraken uit.

De Middeleeuwen

Gebruik bron 3.

Een bewering:

Deze gietmal bewijst dat Denemarken zich in de tiende eeuw in een overgangperiode bevindt.

- 2p 5 Leg uit waardoor deze gietmal daar een bewijs voor vormt.

Na de val van het West-Romeinse Rijk was er in West-Europa steeds minder geld in omloop. Dit maakte aanpassingen nodig in de voedselvoorziening en in het bestuur.

- 4p 6 Leg uit dat het gebrek aan geld werd opgevangen door:
- het hofstelsel en
 - het feodalisme.

Gebruik bron 4.

De dichter geeft hier een beschrijving van de middeleeuwse samenleving.

- 2p 7 Leg uit welk kenmerk van de middeleeuwse samenleving in het gedicht beschreven wordt.

In de tijd van Maria van Brabant:

- worden de steden steeds belangrijker voor de vorst en
- wordt de vorst belangrijker voor de steden.

- 4p 8 Leg uit waardoor:
- de opkomst van de steden de macht van de vorsten versterkte en
 - de versterking van de macht van de vorst de positie van de steden verbeterde.

Door de tijd heen

De volgende ontwikkelingen staan in willekeurige volgorde:

- 1 Het gebruik van het magnetisch kompas op schepen maakt de ontdekkingsreizen mogelijk.
 - 2 Door beton te gebruiken kunnen Romeinse architecten als eersten kilometers lange aquaducten bouwen om steden van water te voorzien.
 - 3 Door het gebruik van luidsprekers zijn de nationaalsocialistische leiders in staat om grote menigten toe te spreken.
 - 4 De massale verspreiding van de televisie verandert de cultuur.
 - 5 James Watt levert een belangrijke bijdrage aan de Industriële Revolutie door de stoommachine van Newcomen geschikt te maken voor gebruik in fabrieken.
 - 6 Door de kruistochten leren medici in West-Europa nieuwe technieken van de Arabische medici.
- 2p 9 Zet deze zes historische ontwikkelingen in de juiste volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 5, 6 en 7.

Tussen december 1572 en juli 1573 wordt de stad Haarlem belegerd door de Spaanse legers van koning Filips II. Kenau Simonsdochter Hasselaar zou een belangrijke rol hebben gespeeld bij de verdediging van de stad.

Door de eeuwen heen is Kenau telkens anders bekeken.

6p **10** Leg dit uit, door **per bron**:

- een passend kenmerkend aspect te noemen uit de tijd waarin de bron ontstaan is en
- aan te tonen dat de beschrijving van Kenau past bij dit kenmerkend aspect.

Gebruik bron 5, 6 en 7.

Sommige onderzoekers menen dat het verhaal over de dapperheid van Kenau een verzinsel is. Andere onderzoekers denken dat daar wel historisch bewijs voor is te vinden, bijvoorbeeld in bron 5.

2p **11** Toon dit aan door uit te leggen waardoor voor een onderzoek naar de dapperheid van Kenau bron 6 en bron 7 minder betrouwbaar zijn dan bron 5.

In 1598 werd in Frankrijk het Edict van Nantes uitgevaardigd. Dit maakte een einde aan de burgeroorlog tussen katholieken en protestanten. In 1685 trok koning Lodewijk XIV (1638-1715) het edict weer in, omdat hij één godsdienst in zijn land wilde. Veel Franse protestanten vluchtten toen naar de Nederlandse Republiek.

4p **12** Noem twee redenen waarom veel Franse protestanten juist naar de Republiek vluchtten en leg uit dat het beleid van Lodewijk XIV paste bij het absolutisme van veel vorsten in de zeventiende eeuw.

Stel: Je zoekt op internet gegevens over Eise Eisinga (1744-1828) en je vindt:

- In 1774 voorspelde een Friese dominee dat de aarde uit haar baan geslingerd zou worden door een botsing tussen de maan en een aantal planeten. Deze voorspelling veroorzaakte in Friesland grote paniek. Om aan te tonen dat er geen reden was voor paniek, bouwde Eise Eisinga in het plafond van zijn woonkamer in Franeker een schaalmodel van het zonnestelsel. In 1781 was dit planetarium klaar.
- In 1825 verkocht Eise Eisinga zijn planetarium aan de Nederlandse koning Willem I, voor 10.000 gulden, één gulden voor iedere spijker die hij gebruikte. De koning maakte van het planetarium een museum.

4p **13** Leg uit dat de idealen van de Verlichting naar voren komen in het optreden van Eise Eisinga **en** in het optreden van koning Willem I.

Eise Eisinga was, net als zijn vader, wolkammer van beroep. Dit ambacht bracht hem genoeg aanzien en inkomen om tot de kleine burgerij te behoren. Als zijn kleinzoon rond 1870 nog steeds wolkammer zou zijn geweest, dan zou hij tot armoede zijn vervallen.

2p **14** Geef de verklaring voor deze verandering.

Moderne tijd

Voor het ontstaan van het moderne imperialisme in de negentiende eeuw zijn verschillende verklaringen te geven. Volgens sommige historici leidde de Industriële Revolutie tot het moderne imperialisme, volgens andere was het nationalisme een belangrijker oorzaak.

- 4p **15** Geef bij beide verklaringen een passende redenering.

Gebruik bron 8.

Uit dit fragment blijkt dat keizer Wilhelm een onrealistisch beeld geeft van de oorlogvoering in de twintigste eeuw.

- 2p **16** Toon dat aan.

Gebruik bron 8.

Stel: je doet een onderzoek naar het lot van vrouwen en kinderen in de Eerste Wereldoorlog. Na bestudering kom je tot de conclusie dat deze bron niet betrouwbaar genoeg is en dat je beter andere bronnen kunt zoeken.

- 4p **17** Licht dit toe door:
- uit te leggen waardoor deze bron niet betrouwbaar genoeg is en
 - (zonder bron) twee soorten primaire bronnen te noemen en per bron uit te leggen waarom die wel betrouwbaar genoeg zou zijn voor je onderzoek.

Gebruik bron 9.

Deze foto staat in veel schoolboeken om een kenmerkend aspect van de eerste helft van de twintigste eeuw te illustreren.

- 3p **18** Noem dit aspect en leg uit dat de fotografe een subjectieve weergave geeft van de gebeurtenis die zij fotografeert.

Gebruik bron 10.

Een interpretatie:

Uit de herinneringen van Marie Nejar blijkt dat Duitsland kort voor de Tweede Wereldoorlog een nationaalsocialistische samenleving is.

- 4p **19** Leg dit uit voor twee aspecten van het nationaalsocialisme.

Gebruik bron 11.

Tijdens de bezetting van Nederland vindt er ondergronds verzet plaats. Vlak na de bevrijding maken ex-verzetslieden foto's van hun activiteiten.

Een bewering:

Omdat deze foto na de oorlog is gemaakt, is het geen betrouwbare bron om te laten zien wat het verzet tijdens de bezetting heeft gedaan.

- 3p **20** Nuanceer deze bewering door:
- eerst de reden te noemen waarom foto's als deze meestal niet al tijdens de oorlog worden gemaakt en
 - daarna twee manieren te noemen waarmee geprobeerd is de foto zo betrouwbaar mogelijk te maken.

Gebruik bron 12.

In de foto van Checkpoint Charlie kun je een kenmerkend aspect van de tweede helft van de twintigste eeuw herkennen.

- 3p **21** Noem dat aspect en leg uit waaraan je het in de foto herkent.

Voor de bouw van de Berlijnse Muur geven kranten uit die tijd twee motieven:

1 De muur dient om het fascistische, kapitalistische Westen buiten Oost-Duitsland te houden.

2 De muur dient om de economie van Oost-Duitsland te redden, omdat die verzwakt doordat steeds meer Oost-Duitsers naar West-Duitsland vluchten.

- 2p **22** Geef aan waarom het eerste motief waarschijnlijk **wel** in veel Oost-Duitse kranten stond en het tweede motief **niet**.

Een gegeven:

In 1968 schrapt de Tweede Kamer de bepaling in het Burgerlijk Wetboek dat de man het hoofd van het gezin is.

Een bewering:

De gelijkstelling van man en vrouw in het huwelijk in 1968 kan beschouwd worden als een gevolg:

- van een ontwikkeling die in de negentiende eeuw begon en
- van het toenemen van de welvaart in de jaren zestig van de twintigste eeuw.

- 3p **23** Noem die ontwikkeling en leg uit waardoor het toenemen van de welvaart deze ontwikkeling bevorderde.

Gebruik bron 13.

In de tweede helft van de twintigste eeuw ontwikkelt de Nederlandse samenleving zich tot een multiculturele samenleving.

- 4p **24** Bespreek deze briefkaart door:

- (zonder de bron) twee historische verklaringen te geven voor het ontstaan van de multiculturele samenleving en
- (met de bron) uit te leggen welk standpunt de maker van de kaart weergeeft over de multiculturele samenleving.